

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2014. október 13.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA**

Figyelem!
A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő
minden jó választ el kell fogadni!
A helyesírás és az íráskép minősítését l. a mellékletben!

Nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Olvasa el figyelmesen Radnóti Miklós alkotását, majd válaszoljon a kérdésekre!

Radnóti Miklós: Száll a tavasz...

Előhang az Eclogákhoz

Csúszik a jég a folyón, foltosra sötétül a part is,
 olvad a hó, a nyulak meg az őzek lábnyomán már
 kis pocsoltyákban a nap csecsemőnyi sugára lubickol.
 Száll a tavasz kibomolt hajjal, heverő hegyek ormán,
 tárnák mélyein és a vakondok túrta lyukakban,
 fák gyökerén fut, a rügy gyöngéd hónalja tövében,
 s csiklandó levelek szárán pihen és tovaszáguld.
 S szerte a réten, a domb fodrán, fodros tavakon kék
 lánggal lobban az ég.

Száll a tavasz kibomolt hajjal, de a régi szabadság
 angyala nem száll már vele, alszik a mélyben, a sárga
 sárba fagyottan, alélt gyökerek közt fekszik aléltan,
 nem lát fényt odalent, sem a cserjén pöndörödő kis
 zöld levelek hadait nem látja, hiába! nem ébred.
 Rab. S a rabok feketén gyűrűző vad bánata csobban
 álmaiban s föld és fagyos éj nehezült a szívére.
 Álmodik és mellét nem emelgeti sóhaja sem még,
 lent nem pattan a jég.

Néma gyökér kiabálj, levelek kiabáljatok éles
 hangon, tajtékzó kutya zengj, csapkodd a habot, hal!
 rázd a sörényed, ló! bömbölj bika, ríjj patak ágya!
 ébredj már aluvó!

1942. április 11.

Szöveggözlés: *Radnóti Miklós összegyűjtött versei és versfordításai*. A szöveggondozás, az utószó és a jegyzetek Ferencz Győző munkája. Osiris Kiadó, 1999. 200–201. o.

1. Jellemezze az ekloga műfaját! Válaszában legalább egy antik szerzót és öt műfaji sajátosságot említsen!

Lehetséges tartalmi elemek:

szervezők:

Theokritosz, Vergilius

műfaji sajátosságok:

- drámai jellegű, színpadra szánt műfaj, később (ld. Vergilius) lírai műfaj
 - a műfaj későbbi elnevezése („szemelvény”)
 - bukolikus alkotások / a bukolikus környezet díszlet, konvenció
-

-
- eidüllionok (idillek)
 - tárgy a vidéki, természet közeli élet dicsérete / a jelen problémáiból következő művészeti-erkölcsi-politikai kérdések
 - szereplők pásztorok / allegorikus figurák (költők, filozófusok)
 - dialogikus és monologikus forma
 - hexameteres verselés

Adható 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

A szerző megnevezéséért adható: 1, 0 pont. A műfaji sajátosságokért adható: 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

2. Értelmezze a költemény *Előhang az Eclogákhoz* alcímét! Milyen alkotói törekvést tükröz az 'előhang' kifejezés és az 'ekloga' nagy kezdőbetűs írásmódja? Válaszában legalább három elemre hivatkozzon!

Lehetséges tartalmi elemek:

- költői tudatosságot jelez
- Radnóti ciklust tervezett az eklogákból (a *Száll a tavaszt* megelőzően már három, sorszámozott eklogát írt)
- mintaként megidézi a vergiliusi hagyományt
- az antik hagyomány alapján a ciklus tíz műből állt volna
- az 'ekloga' nagy kezdőbetűs írásmódjából a készülő / tervezett kötet címére lehet következtetni

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

Minden érdemi válaszelem 1 pont.

Téves, hiányzó válasz 0 pont.

3. A Radnóti-eklogák milyen világgépi és tematikus sajátosságait tükrözi a *Száll a tavasz...* című alkotás? Kifejtésében három meghatározó elemet említsen!

Lehetséges tartalmi elemek:

- a szabadság és rabság szembeállítása
- a múlt és a jelen ellentéte („*a régi szabadság angyala*”)
- a természeti idill és a szabadság hiányából fakadó kettősség
- idill és antiidill szembeállítása
- az álom és valóság antitézise
- a lírai én felszólító, változást sürgető gesztusa

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

Minden helytálló válaszelem 1 pont.

Téves, hiányzó válasz 0 pont.

4. Állapítsa meg a költemény alábbi két sorának verselését!

Álmodik és mellét nem emelgeti sóhaja sem még,
lent nem pattan a jég.

a) verselési rendszer: időmértékes

b) az első sor verselése: hexameter

c) a második sor verselése: fél pentameter (spondeus + daktilus + csonka versláb / harmadfeles kolon)
(Ez utóbbihoz ld. a Szepesi Erika féle felfogást.)

Adható 3, 2, 1, 0 pont.
Minden helyes megoldás 1 pont.
Téves, hiányzó válasz 0 pont.

5. Készítse el a költemény szerkezeti-retorikai felépítésének vázlatát!

- 1. vsz. az ébredő tavasz megjelenítése
- 2. vsz. a szabadság mozdulatlanságának, dermedtségének rajza
- 3. vsz. a szabadság sürgető ébresztése

Adható 3, 2, 1, 0 pont.
A három alapvető szerkezeti egység megnevezéséért egyenként 1-1 pont adható.
Lehetséges a gondolatmenet részletesebb lebontása is, de a helyes megoldásban a fentiek hasonló megfogalmazásának szerepelnie kell.
Téves, hiányzó válasz 0 pont.

6. Milyen költői kép jeleníti meg a Radnóti-eklogában a tavaszt? Nevezze meg és értelmezze a trópuszt!

Lehetséges tartalmi elemek:

- allegória
- a költői kép – az adott költeményben – egy erkölcsi eszmének, elvont fogalomnak érzékelhető képben való ábrázolása
- az allegórián kívül elfogadható a megszemélyesítés és a/z (igei) metafora mint megnevezés is
- a tavasz nőalakként való megjelenítése művészettörténeti konvenció
- a tavasz a szépség, felszabadultság, újjászületés jelképe
- a költemény a tavasz megjelenítésében a szépséget és a fiatalságot hangsúlyozza

Adható 3, 2, 1, 0 pont.
A költői kép megnevezéséért adható 1, 0 pont.
A költői kép értelmezéséért adható 2, 1, 0 pont.
Téves, hiányzó válasz 0 pont.

7. Az alábbi versrészletek a tavaszt idézik. Nevezze meg a részletek szerzőit teljes névvel!

a)
Te nyitod rózsákat meg illatozásra,
Néma fülelmile torkát kiáltásra,
Fákat is te öltöztetsz sokszínű ruhákba.
A szerző neve: Balassi Bálint (*Borivóknak való; Áldott szép pünkösddnek*)

b)
Roskad a kásás hó, cseperészget a bádogeresz már,
Elfeketült kupacokban a jég elalél, tovatűnik,
Buggyan a lé, a csatorna felé fodorul, csereg, árad.
A szerző neve: József Attila (*Flóra / 1. Hexameterek*)

c)

Nyíl ki nyájasan mosolygó

Rózsabimbó! nyíl ki már,

Nyíl ki; a bokorba bolygó

Gyenge szellők csókja vár.

A szerző neve: Csokonai Vitéz Mihály (*A rózsabimbóhoz*)

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

Minden teljes nevet tartalmazó helyes megoldás 1 pont.

Csak a vezetőknévért nem jár pont.

8. Nevezzen meg példával együtt három különböző alakzatot a *Száll a tavasz...* utolsó strófájából! Csak teljes kitöltött sor értékelhető!

Lehetséges példák:

Alakzat	Példa
ellentét	néma – kiabálj
fokozás	kiabálj – kiabáljatok; kiabál – kiabáljatok éles hangon – zengj – bömbölj – ríjj
halmozás	gyökér – levelek – kutya – hal – ló – bika – patak ágya
párhuzam (parallelizmus)	csapkodd a habot, hal! – rázd a sörényedet, ló!
áthajlás (enjambement)	éles / hangon;
a kötőszók elhagyása (aszindeton)	kiabálj, levelek..., tajtékzó ...
(megszemélyesítő) megszólítás	gyökér kiabálj
alliteráció	bömbölj bika

Adható 6, 4, 2, 0 pont.

Csak az utolsó versszakból vett példákért jár pont.

Egy helytálló alakzat megnevezéséért és a hozzá kapcsolódó helyes példáért adható 2 pont.

Csak a megnevezésért nem jár pont.

Csak a példáért nem jár pont.

(A példákhoz nem kell felsorolni az alakzat összes tagját.)

9. Miként kapcsolódnak Radnóti életéhez, életművéhez a következő személyek? A névre és a kapcsolódásra történő utaláson kívül válasza további egy-egy érdemi információt tartalmazzon!

a) Gyarmati Fanni

- feleség / múzsa / költemények ihletője (pl. *Együgyű dal a feleségről*, *Két karodban*)- az életműben a megtartó érték / az idill megtestesítője (pl. *Hetedik ecloga*, *À la recherche*; *Tétova óda*, *Levél a hitveshez*, *Erőltetett menet*)

Adható 2, 1, 0 pont.

Minden érdemi információ 1 pont.

Téves, hiányzó válasz 0 pont.

b) Guillaume Apollinaire

- francia költő / a modern líra klasszikusa

- Radnóti több költeményét fordította (pl. *Égöv, A megsebzett galamb és a szökőkút, Egy szép vörössesszökhöz, Kikerics*)

- Vas Istvánnal közösen fordította *Guillaume Apollinaire válogatott verseit*

- a francia költő hatása – a szürrealista látásmódon túl – a „hagyomány s a lelemény” egységében is érvényesül

Adható 2, 1, 0 pont.

Minden érdemi információ 1 pont.

Téves, hiányzó válasz 0 pont.

10. Radnóti Miklós írja 1942-ben kelt levelében:

A szobám falán három „családi kép” van, három fényképmásolat. Barabás egyik, meglehetősen ismeretlen Arany-festményének másolata, ugyanerről a festményről külön a fej, és Simó Ferenc egy nemrégiben fölfedezett festményének másolata az öreg Kazinczyról. A Kazinczy-képről csaknem mindegyik „nem bennfentes” látogatóm, de az Aranyról is sokan (nem a közismert, népivé stilizált arc) megkérdezik: „a nagybátyád?” vagy „a rokonod?” *Igen, – felelem ilyenkor, Arany és Kazinczy.*

Szövegközlés: Radnóti Miklós: *Ikrek hava – Napló*. A szövegeket gondozta Ferencz Győző; jegyzetek Melczer Tibor. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 189.

Az idézetben említetteken kívül Radnóti költészete még számos magyar klasszikus és (korabeli) kortárs alkotóval is rokonítható. Hogyan kapcsolódik Radnóti lírája a magyar költészet örökségéhez és kortárs törekvéseihez? Véleménye kifejtésében ezúttal ne a levélben említett alkotókra, hanem három másik költőre hivatkozzon, és legalább három Radnóti-művet említsen!

Lehetséges válaszlemek és példák:

Magyar költők megidézése:

Vörösmarty Mihály – *Nem tudhatom*

Kosztolányi Dezső – *Ének a halálról*

Juhász Gyula – *Elégia Juhász Gyula haláláról*

József Attila – *Első ecloga*

Babits Mihály – *Csak csont és bőr és fájdalom*

Motívumok, utalások:

Negyedik ecloga – József Attila: *Levegőt!*, Kölcsey Ferenc: *Himnusz*

Nyolcadik ecloga – Babits Mihály: *Jónás könyve*

Nem tudhatom... – Petőfi Sándor: *Szülőföldemen*, Vörösmarty Mihály: *Szózat*, Kölcsey Ferenc: *Himnusz*, József Attila: *Hazám*

Kortárs törekvések:

kassági aktivista-expresszionista versépítkezés hatása: pl. *Pogány köszöntő*

József Attila tájszimbolikájának hatása: pl. *Újmódi pásztorok éneke*

József Attila, Szabó Lőrinc költészetének vallomásos jellege: életrajzi utalású versek (pl. *Huszonnyolc év*)

Babits Mihály klasszicizáló törekvése: eklogák, tiszta műfajú alkotások (pl. *Tétova óda*, *Himnusz a békéről*, *Levél a hitveshez*)

Adható 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Egy helytálló válaszelem, a hivatkozott költő és a Radnóti verscím említésével 2 pont.

Két helytálló válaszelem, a hivatkozott költő és a Radnóti verscím említésével 4 pont.

Három helytálló válaszelem, a hivatkozott költő és a Radnóti verscím említésével 6 pont.

Közbeeső pontok (5, 3, 1) akkor adhatóak, ha a válasz egyik eleme hiányos.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. Ha a vizsgázó egyáltalán nem oldott meg egy vagy több szövegalkotási feladatot, az adott feladat(ok)ra kapott pontszáma: 0.
2. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldást értékelni kell.
4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A helyesírási hibapontok megállapításához a nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor és a szövegalkotási feladatok megoldásait együttesen kell figyelembe venni.
5. A jelölésben, valamint a helyesírási hibák pontozásában a mellékletben közölteknek kell alkalmazni.

EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE

Elérhető: 25 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
25-20 pont	- a témátartás igényesen megvalósul - meggyőző nyelvi, irodalmi tudás - ítélőképesség - kifejtett és lényegi állítások - meggyőző érvek	- világos gondolatmenet - logikus és jól tagolt felépítés - a globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul	- egyértelmű - gördülékeny (pl. választékos szóhasználat, pontos mondszerkesztés) - a feladatnak megfelelő nyelvi regiszter
19-10 pont	- a témátartás tulajdonképpen megvalósul - nem eléggé meggyőző nyelvi, irodalmi tudás - az állításokat nem kellően alátámasztó példák, érvek	- tévesztés a szerkezeti egységek arányában - logikai hiányok	- a szókinccs nem elég árnyalt - kisebb mondszerkesztési hibák - nyelvi-nyelvtani hibák (pl. egyeztetés, vonzat)
9-1 pont	- a témátartás nem elég igényes (pl. általánosságok, önisémtelés, tévedések)	- a főbb gondolatok nem különülnek el egymástól (pl. összefüggésbeli hiányosságok) - kirívóan rövid terjedelem	- szegényes szókinccs - igénytelen mondathasználat - a hangvétele nem megfelelő (pl. élőbeszédszerű pongyolaságok) - gyakori nyelvi-nyelvtani hiba

Egy mű értelmezése

Arany János alábbi költeménye az *Őszikék*-ciklus nyitó darabja. Mutassa be, miként válik a leírás önjellemzéssé az alkotásban!

Arany János: *A lepke*

Zöld lepke, mint hulló levél,
Melyet tovább legyint a szél,
Nem száll virágot lepni meg,
Csak lenn, az út porán libeg.

Nincs feltűnő bársony meze,
Csilló pora, fény-lemeze;
Virágkorát most éli bár:
Oly színhagyott köntösbe' jár.

Volt napja, volt, négy, tán öt is,
Hogy izlelt ő szerelmet is;
Most a jövőnek hint magot,
Nem fél, hogy a láb rátapod.

Szegény! ha rátoppantanék,
Pusztulna ő, s egy nemzedék;
De oly bizalmas ott alant:
Mért bántsam a kis gondtalant?...

Élj, lepke! éld múltó nyarad,
Ha még egy-két napod marad:
Jöhet vihar nagy-hirtelen,
S megfagysz esőn, hideg szelen.

Köszönd, hogy már tekintetem
Földhöz lapúl, nem föl vetem:
Ha bátran még fenn hordanám,
Rád is tiportam volna tán.

Mért nézzek a magasba fel?
E szép világ: egy köd-lepel;
Nem látom az ég madarát,
Csak téged itt s útam porát.

Nem a pacsirtát, aki szánt;
A napnak áldott fénye bánt;
De az anyaföld szintelen
Fakóján megnyugszik szemem.

Sorsom pedig, s egy méla gond
Egemből már a földre vont;
De nem remény-magot vetek:
Azt nézem: hol pihenhetek?

(1877. júl. 3.)

Forrás: *Arany János összes költeményei I.* Osiris Kiadó, 2003. 430–431.

Lehetséges tartalmi elemek:

- az első szakasz a lepke látványának megjelenítésére összpontosít, melyet – az 5. versszakbeli retorikus megszólításhoz kapcsolódó elmélkedés összekötő eleme után – a lírai én lelkiállapotának leírása követ
- a 6. versszakban a lepkéhez forduló beszéd – szinte észrevétlenül – önjellemzésbe fordul át
- a két egységet a párhuzam és az ellentét jelzései kapcsolják össze, ezt az összetett viszonyt az utolsó versszak tételszerűen is összefoglalja
- a szöveg egységének megteremtésében a *látás* kiemelt szerepű
- az első részt a lepke látványa uralja, míg a második szakaszban a lírai én tekintetéről esik szó: „*tekintetem / Földöz lapúl*”
- a lepke leírásában a színtelenség az egyik leghangsúlyosabb elem (2. vsz.), míg az önjellemzés során a színtelenség a rezignáció és az elmúlás elfogadásának metaforikus jelentését veszi fel: „*De az anyaföld színtelen / Fakóján megnyugszik szemem*”
- a látás meggyengülésének hangsúlyozása az öregedés fizikai jelzésekként értelmezhető. (A „*nem látom*” állítmány kurziválása szó szerinti jelentésben, illetve érzelmi nyomatékként értékelhető)
- a színtelenség tehát a vers első részében külső, második felében belső jellemzőként szerepel, ezzel a párhuzamba ellentét vegyül
- a párhuzam másik fontos alkotóeleme a mozgás helyének, illetve irányának azonossága: a lepke „*az út porán libeg*”, míg a lírai én tekintetét az öregedés vonja a por, a megsemmisülés felé („*Sorsom pedig, s egy méla gond / Egemből már a földre vont*”)
- az ellentét leghangsúlyosabb alkotóeleme az ifjúság és az öregség szembeállítás („*Virágkorát most éli*”; „*Most a jövőnek hint magot*”)
- ebből az oppozícióból további ellentétek bomlanak ki: az életöröm és a rezignáció, a biztonságérzet és a szorongás, a gondtalanság és a reflexió ellentéte. (Pl.: „*De oly bizalmas ott alant: / Mért bántsam a kis gondtalant?*” ↔ „*Sorsom pedig, s egy méla gond / Egemből már a földre vont*”)
- az ellentétbe a lepke mulandóságának jelzései révén a párhuzam elemei is vegyülnek. A lepke rövid életideje alkalmat kínál arra, hogy az élet virágkorának és közeli végének jelentéseit egyaránt hordozhassa
- már az első versszak hasonlata, a hulló levél is az őszleírások toposza, a mulandóságra tett utalás; az 5. versszakbeli megszólítás pedig már expliciten fogalmaz: „*Élj, lepke! éld múló nyarad, / Ha még egy-két napod marad*”

REFLEKTÁLÁS EGY JELENSÉGRE**Elérhető: 20 pont**

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
20-15 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témához tartozó ismeretek alkalmazása - ítélőképesség, kritikai gondolkodás megnyilvánulása - személyes álláspont megfogalmazása - kifejtett állítások - releváns, a feladat elvárásainak megfelelő példák, hivatkozások - helytálló, meggyőző érvek 	<ul style="list-style-type: none"> - világos, átgondolt, meggyőző gondolatmenet - logikus és jól tagolt felépítés - a globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul 	<ul style="list-style-type: none"> - egyértelmű - gördülékeny (<i>pl. választékos és szabatos szóhasználat, pontos mondatszerkesztés</i>) - a feladatnak megfelelő nyelvi regiszter

14-10 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témához tartozó ismeretek nem kellő mélységűek vagy alaposak - a személyes álláspont hiányzik - az érvek nem mindig támasztják alá kellő mértékben az állításokat - előfordulnak felületes kijelentések 	<ul style="list-style-type: none"> - a gondolatok közötti összefüggés nem mindig világos - szerkezeti aránytalanság (pl. fontos dolgok elválasztása lényegtelenebbtől) 	<ul style="list-style-type: none"> - a szókincs nem elég árnyalt - kisebb mondatszerkesztési hibák - helyenként nyelvi-nyelvtani hibák (pl. egyeztetés, vonzat)
9-1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - általánosságok - ismétlések - tárgyi tévedések - kevésbé meggyőző állítások, példák, érvek - önálló vélemény hiánya vagy felületessége - az író „elvész” a dolgozatban 	<ul style="list-style-type: none"> - a főbb gondolatok nem különülnek el egymástól (pl. összefüggésbeli hiányosságok) - homályosság a részek összefüggésében - kirívóan rövid terjedelem 	<ul style="list-style-type: none"> - szegényes szókincs - igénytelen mondathasználat (pl. dagályos, túl egyszerű, azonos szerkezetű) - a hangvétel nem megfelelő (pl. élőbeszédszerű pongyolaságok) - gyakori nyelvi-nyelvtani hiba

Reflektálás egy jelenségre

„Aki manapság felkeresi bármely európai vagy amerikai város valamelyik nagyobb könyvesboltját, az irodalom-, a zene- és a festészettörténeti, a pszichológiai, a filozófiai, a tudománytörténeti, a történelmi, sőt a közgazdasági és a természettudományos könyveknek fenntartott polcokon is szerzői életrajzok sokaságával találkozik. Egy átlagos, nem kifejezetten szakemberek és egyetemisták érdeklődését kiszolgáló könyvesbolt tudományos könyvkiállításának ezek a kötetek teszik ki a túlnyomó részét.”

Forrás: Schein Gábor: *Az életrajzok visszatérése?* Jelenkor, 2008. év 51. évfolyam 9. sz.
<http://jelenkor.net/main.php?disp=disp&ID=1555>

A fenti szöveg az életrajzok és önéletrajzok népszerűségére hívja fel a figyelmet. Reflektáljon a jelenségre! Segíti-e a szerző életútjának ismerete az irodalmi alkotások teljesebb megértését, vagy éppen tévutakra vezet a művek értelmezésében? Véleménye kifejtésében konkrét olvasói-befogadói tapasztalatokra is hivatkozzon!

Lehetséges tartalmi elemek:

A reflektálás értékelését nem befolyásolja, hogy a válaszadó pró vagy kontra, esetleg mindkét vélemény mellett foglal árnyaltan állás foglal.

- Az életrajz az antikvitásig visszanyúló, kezdetben a történettudománnyal érintkező műfaj (Plutarkhosz: *Párhuzamos életrajzok*); fikciós változata a korai regény egyik alaptípusa (Bahtyin – fiktív életrajzi regény)
- az önéletrajz különféle változatai (vallomások-személyes; történelmi jellegű emlékirat) többnyire az öngazolás szándékával készülnek

- az irodalomtudomány régebben a műalkotás és szerzője kapcsolatát hangsúlyozta; a befogadó nem a művel, hanem az alkotóval folytat párbeszédet (l. Horváth János: *Az irodalom író és olvasó kapcsolata az írott művek által*)
- egyes alkotók hangsúlyozzák az élet elsődlegességét a műalkotás felett (pl. Zrínyi: *Nem írom tentával...*, Ady: *Én voltam úr, a vers csak cifra szolgál*)
- a kanonizált / kultikus szerzők minden nemzet számára többet jelentenek műveik összességénél
- az életrajz valós vagy téves adatai beépülnek a köztudatba (pl. Csokonai kicsapátása és Lilla-szerelme; Arany és *A walesi bárdok*)
- a tudatosan manipulált életrajzok, a korhoz igazodó önvallomások megnehezítik egy-egy szerző befogadását (pl. József Attila)
- a 20. század legjelentősebb irodalomértelmező irányzatai (pl. strukturalizmus, posztmodern) kifejezetten életrajzellenesek, az életrajz csak mint az irodalom tanulmányozásának „külsőleges megközelítése” szerepel
- a posztmodern áramlatok megkérdőjelezzik a szerzői életrajz műmagyarázó szerepét
- az olvasó a művel folytat dialógust, nem a szerzővel
- az életrajzok szerzője maga is értelmező, és a mű lehet az ő „szubjektív” konstrukciója
- az életrajzíró sajátos értelmező is, kritikai érzékét is érvényesítve, érzékeltetve mutatja meg, hogy a mű mögött mindig ott van az ember, a maga szociokulturális (történeti) beágyazottságával és meghatározottságaival
- az életrajz (és annak minden formája) a művek megértését támogató kommentár is egyúttal, a szakszerű értelmezés igénye életre hívta a műfaj objektív válfaját, a tudományos életrajzot
- az élet-mű-kor logikájú életrajz alkalmas elbeszélésforma, hogy megmutassa, egy ember élete érintkezések, kapcsolatok, funkciók metszéspontja (maga az alkotó életműve is metszéspontokon keletkezik)
- az életrajz jelentős pedagógiai és információs értékkel bír; az irodalommal és az irodalom történetével ismerkedő számára eligazító / motiváló szerepe lehet
- egy mű élvezetének nem lehet akadálya, hogy keveset vagy semmit sem tudunk szerzőjéről, illetve a korról, amikor élt

GYAKORLATI ÍRÁSBELISÉG

Elérhető: 15 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
15–11 pont	<ul style="list-style-type: none"> - megfelel a feladat által megkívánt kommunikációs helyzetnek - meggyőző, hiteles, életszerű - gondolatgazdag, ötletes 	<ul style="list-style-type: none"> - megfelel az adott szövegfajta, műfaj normáinak 	<ul style="list-style-type: none"> - megfelel az adott szövegfajta, műfaj normáinak
10–5 pont	<ul style="list-style-type: none"> - lényegében megfelel a feladat által megkívánt kommunikációs helyzetnek - az érvek, indoklások nem eléggé meggyőzőek 	<ul style="list-style-type: none"> - az adott műfajnak megfelelő, de a normákból 1-2 elem nem teljesül - nincs félreértésre okot adó hiba 	<ul style="list-style-type: none"> - az adott műfajnak megfelelő, de a normákból 1-2 elem nem teljesül
4–1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - nem elégséges tartalmi indoklás (pl. <i>szegényes, nem életszerű</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - formai hiba miatt nem alkalmas a kívánt cél elérésére (pl. <i>műfajtévesztés</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - nyelvi-stiláris hiba miatt nem alkalmas a kívánt cél elérésére (pl. <i>tévedés a regiszter választásában</i>)

Gyakorlati írásbeliség

Évente 450 millió italos kartondobozt használunk el, de ennek csak 17 százalékát hasznosítják újra. A doboz 75 százaléka papír, amiből újság és csomagolóanyag is készíthető. Az italos kartondoboz gyűjthető szelektíven, és némi pénzt is adnak érte.

Kérjen engedélyt osztálya nevében 10–12 mondatos levélben az iskola igazgatójától a gyűjtés és a kampány szervezésére! Tervezze meg az italos dobozok iskolai gyűjtésének körülményeit és a kampány tartalmát! Ügyeljen a hivatalos levél formai szabályaira!

A megoldás lehetséges elemei:

Formai és nyelvi követelmények

- címzés
- konkrét, pontos tárgymegjelölés
- hivatalos megszólítás
- formális nyelvhasználat
- elköszönő formula
- dátum, aláírás (teljes név és osztály megnevezése, ez utóbbi történhet a levél szövegében is)

Tartalmi követelmények

A levélben három tartalmi elemet kell kifejteni:

- engedélykérés a szelektív gyűjtésre
- a gyűjtés meggyőző indoklása (pl. környezetvédelem, újrahasznosítás, célirányos közösségi tevékenység)
- a gyűjtés körülményeinek tervezése (pl. a gyűjtőkonténer helye, az elszállítás rendszeressége és felelőse, a pénz felhasználásának célja)
- az iskolai kampány formája és eseményei (pl. internetes felület, plakát, szórólap, cikk az iskolaújságba, felhívás az iskolarádióban, kiállítás újrahasznosított hulladékokból készült tárgyakkól)

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

- Hiányzó bekezdés jele: fordított z-betű.
- Fölösleges bekezdés (álbekezdés): jele
- Szövegbeli hiány jele: √
- Egyéb szövegalkotási hiba jele: -----
- Tartalmi hiba: _____
- Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.
- Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: ⇨
- Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ⇩
- Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~
- Egybeírás jele: ⊔
- Különírás jele: ⊔

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás, súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás, egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás. Vagy: a hibapont száma a margón a hibával egy sorban, a hiba bekarikázva.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

- Az íráskép rendezett, olvasható: nincs levonás.
- Az íráskép rendezetlen: –1 pont.
- Pongyola ékezethasználata: –1 pont
- Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.
- Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
2. az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknévek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknév (pl. *francia, balatoni, adys*) esetében
4. igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása
5. tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
6. az *ly - j* tévesztése közhasználatú szótöbben és toldalékban, az *ly - j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
7. felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása
2. közhasználatú szavak elválasztása
3. magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban
4. mondatkezdő nagybetű tévesztése

Egyéb hiba (1 pont)

1. nem közhasználatú szavak durva és súlyos hibái
 2. köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
 3. kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *Nagy-New York-i, budapest-bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
 4. betűtévesztés
-

Központozási hiba (összesen maximum 5 pont – a hibák típusától és mennyiségétől függően)

1. mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 hiba 1 pont levonás)
2. egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 hiba 1 pont levonás)

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban (szótóban vagy toldalékban) elkövetett megegyező hiba és a központozási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkincse közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba sorolja a tanár, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az egyéb hibák közé kell sorolni. A költői–írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet jelölt, szó szerinti; amennyiben jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor a hibának megfelelő pontszámot kell levonni.

A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 31 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	1
5–6	2
7–8	3
9–10	4
11–12	5
13–14	6
15–16	7
17–18	8
19–20	9
21–22	10
23–24	11
25–26	12
27–28	13
29–30	14
31–	15